

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Костак З.Р., канд. екон. наук, доц.
Львівський торговельно-економічний університет

В сучасних умовах господарювання одним із стримуючих факторів розвитку економіки держави є зростання боргового навантаження, яке, за останні роки, досягло загрозливих меж для фінансової стабільності держави. Так значні обсяги зовнішньої заборгованості призводять не тільки до відтоку бюджетних коштів, але і до посилення боргової залежності на не вигідних для уряду умовах, що негативно позначається на соціально-економічному розвитку країни.

Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» [1], боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання, який достатній для вирішення соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

На даний час в Україні надзвичайно гостро стоїть питання зниження рівня боргової залежності, адже за останні роки обсяг державного боргу зростає (табл. 1), а джерела погашення заборгованостей попередніх періодів скорочуються. Негативним явищем у борговій політиці держави є те, що отримані кредити від міжнародних фінансово-кредитних інституцій не мають інвестиційної спрямованості, а використовуються на погашення державного дефіциту чи погашення раніше отриманих кредитів [2, с. 76].

Аналізуючи табл.1, можна помітити, що основний індикатор боргової безпеки – співвідношення загальної суми державного та гарантованого державою боргу до ВВП у 2017р. скоротився, порівняно із 2016р., до 71,8% (хоча гранично допустиме значення 60%). Така ситуація свідчить про високий рівень боргової безпеки держави, який загрожує подальшій співпраці міжнародних фінансово-кредитних інституцій з Україною. Спираючись на літературні джерела [2, 3], слід виокремити чинники прямого та опосередкованого впливу, які негативно позначаються на борговій безпеці держави. До чинників прямого впливу відносять: недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує формування державного боргу і використання запозичених коштів; неефективне використання позикових фінансових ресурсів, та відсутність системи жорсткого контролю за цільовим характером використання міжнародних кредитів і відповідного державного контролюючого органу; зростання дефіциту державного бюджету; значні обсяги попередніх заборгованостей за позиками, які надані міжнародними організаціями; різкі коливання

Таблиця 1 – Динаміка державного та гарантованого державою боргу України
у період з 2013 по 2017 рік, млн. грн.

Показники/Роки	На 31.12.2013 р.	На 31.12.2014 р.	На 31.12.2015 р.	На 31.12.2016 р.	На 31.12.2017р	Відхи- лення (+,-), 2017/ 2013 рр.
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу, в т.ч.:	584 786,5	1 100 833,2	1 571 765,6	1 929 758,7	2 141 674,4	1556887,8
Державний борг, у т.ч.:	480218,6	947030,4	1333860,7	1 650 830, 0	1 833710,0	1703491,4
- внутрішній борг	256 959,5	461 003,6	508 001,1	670650	753400	496440,4
- зовнішній борг	223 259,0	486 026,8	825 859,5	980190	1 080,31	-222179,1
Гарантований державою борг, у т.ч.:	104567,9	153802,7	237904,9	278930	307960	203392,1
- внутрішній борг	27129,1	27863,2	21459,4	19080	13280	-13849,2
- зовнішній борг	77438,7	12593,4	216445,4	259840	294690	217251,2
ВВП	1454931	1566728	1 979 458	2 383 182	2 982 920	1527989
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу / ВВП, %	40,2	70,3	79,4	80,9	71,8	31,6

Джерело: складено на основі [4].

офіційного валютного курсу; зростання інфляційних процесів і девальвація національної валюти. Чинникам - опосередкованого впливу є: політична криза та воєнний конфлікт, який розпочався в 2014 р. і продовжується до сьогодні, що вимагає додаткового фінансування сфери оборони; наявність соціальних та інших зобов'язань держави, що мають виконуватися, незважаючи на економічну нестабільність, передусім забезпечення потреб населення в енергоносіях (природному газі й електроенергії), виконання зобов'язань з виплати пенсій тощо; необхідність додаткових коштів для здійснення структурного реформування та стабілізації економічної ситуації.

Сьогодні державна політика у сфері забезпечення боргової безпеки потребує трансформації у відповідності до світових тенденцій та використанням досвіду постсоціалістичних країн-членів Європейського союзу. Менеджмент державного боргу необхідно формувати на принципах середньостроковості та ризик орієнтованості, а стратегічною метою повинно стати підвищення рівня боргової стійкості держави.

Для того, щоб знизити рівень боргової безпеки та підвищити соціально-економічний розвиток в державі необхідно вжити низку конкретних заходів, а саме: проводити моніторинг і контролювати розмір дефіциту бюджету та рівень боргової безпеки держави; ефективно використовувати міжнародні запозичення, які повинні носити інвестиційний характер і сприяти розвитку малого і середнього бізнесу; створити сприятливе інвестиційне середовище завдяки змінам у вітчизняному законодавстві у напрямку захисту прав іноземних інвесторів; забезпечити збільшення розміру інвестицій в інноваційну діяльність; в управлінському аспекті системно підходити до мінімізації ризиків та загроз, які можуть підвищувати рівень боргової безпеки держави.

Дотримання вищенаведених рекомендацій сприятиме: поліпшенню умов для розвитку бізнес-середовища, поживавленню банківського кредитування, створенню передумов для залучення інвестицій, відновленню фінансової системи і забезпеченню соціально-економічного зростання в країні.

Інформаційні джерела:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

2. Rushchyshyn N. Public debt of Ukraine: current status and trends of its optimization / N. Rushchyshyn., I. Buchko, & Z. Kostak // Економічний часопис-XXI. – 2016. – № 161 (9-10). – Р. 75-78.

3. Лондар Л. П. Аналіз сучасного стану державного боргу та ключові напрями забезпечення боргової безпеки України /Л. П. Лондар // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.